

MU Brno

ESF

Seminární práce: Ekonomika veřejného sektoru

ŠKOLSTVÍ ZÁKLADNÍ

Autor: Jitka Brdíčková

V Brně 27.12.2009

Strana | 1

Obsah:

1) Obecné informace, charakteristika.....	str.3
2) Historie školství.....	str. 3-4
3) Systém školství v ČR.....	str.4-5
3.1 Vzdělávací soustava, školy a školská zařízení.....	str.5
3.2 Orgány školského systému.....	str. 6
4)Základní školství.....	str. 6
4.1 Povinná školní docházka.....	str. 6
4.2 Základní škola.....	str. 6-8
5) Financování základního školství.....	str. 9
5.1 Zdroje financovánístr.	10-11
5.2 Finanční kontrola.....	11
6) Srovnání školství v ČR a v zahraničí, konkrétně ve Velké Británii.....	11-14
7) Vzdělávací programy.....	14
8) Závěr.....	14-15
9) Použitá literatura.....	16

1. Obecné informace, charakteristika

Podle Listiny základních práv a svobod má každý člověk právo na vzdělání. Listina přesně ukládá, že: „Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon. Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách. Zřizovat jiné školy než státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem; na takových školách se může vzdělání poskytovat za úplatu. Zákon stanoví, za jakých podmínek mají občané při studiu právo na pomoc státu.“¹ Vzdělání je nezbytnou kultivací lidského jedince která zajišťuje, aby byl užitečný pro celou společnost. Pojem školství obecně zahrnuje vzdělávání a jeho formy, instituce, které vzdělávání poskytují, organizují a podporují, zaměstnance těchto institucí a v neposlední řadě i právní rámec a školský zákon, který školství dává právní legitimitu.

2. Historie školství

Kořeny vzdělávání můžeme nalézt již ve starověku, kdy vznikají první filozofické školy. Tyto školy (především řecké a římské) vyjadřovaly způsob myšlení lidí tehdejší doby a staly se zdrojem inspirace pro celé lidstvo. Ve starověku bylo vzdělání v rukou světských mocí, po příchodu křesťanství se však centrum vzdělání přesunulo do náboženských center a tento fakt se výrazně odrazil ve stylu vzdělávání, protože náboženství se dostalo do popředí a všechno se náboženství podřídilo. Vzdělávací instituce byly většinou součástí církevních zařízení a klášterů. Ti, kterým bylo umožněno studovat, byly většinou po studiích vysvěceni na kněze. Vzdělání však neposkytovala pouze křesťanská centra, ale také židovská a světská. Po dlouhá staletí se však oficiálně mohli ke vzdělání dostat pouze muži. První dochované záznamy o latinské škole v Čechách pocházejí zhruba z 11. století. Ve 13. století již můžeme nalézt školy v Praze, Brně a Znojmě. První doložená světská škola existovala okolo roku 1270 v Praze. Pro české školství byl bezpochyby významným mezníkem rok 1348, kdy král Karel IV. založil Karlovu univerzitu. V roce založení pražské univerzity bylo například v Itálii již univerzit 14, ve Španělsku 5. Nejstarší evropská univerzita byla založena v Boloni roku 1088. Druhým, ještě významnějším mezníkem pro české školství byl rok 1774, kdy Marie Terezie vydala Všeobecný školní řád a tím zavedla povinnou školní docházku dětí od 6 do 12 let. Roku 1773 byl zrušen jezuitský řád, tím došlo k omezení moci a vlivu církve. Jezuitský řád spravoval většinu gymnázií na našem území. Základní, povinné vzdělávání bylo provozováno většinou prostřednictvím vesnických škol, které vedl pouze jeden učitel. Tento učitel nemusel mít odpovídající vzdělání, často se například jednalo o vysloužilé vojáky. Učitele vybírala většinou obec a farář. V roce 1855 došlo tzv. konkordátem k vymezení vzájemných vztahů církve a školy. Konkordát v podstatě stanovil, že školy byly opět plně pod církevním dozorem. Situace se výrazně mění císařským patentem z 8. dubna 1861, jímž byla zaručena protestantům rovnost s katolíky, svoboda a veřejnost vyznání. Podle zákona z roku 1868

¹ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb., **Článek 33**

převzal řízení škol stát a dozor nad školami přešel z farářů na místní školní rady, z vikářů na okresní školní rady a z konsistoře na zemskou školní radu. Národní školy byly postaveny na interkonfesijní základ, církvím a náboženským společnostem však bylo ponecháno právo zřizovat a na svůj náklad vydržovat školy soukromé (s možností práva veřejnosti). Začínala vítězit představa, že škola je instituce kulturní a vědecká a že v ní mají rozhodovat pouze pedagogické ohledy. Po vzniku Československé republiky dochází ke změnám ve školství, církevní školy se dostávají pod státní dozor. Vážným problémem nově vzniklého státu v oblasti školství byla jeho unifikace. Situace byla velmi nevyrovnaná, protože v některých částech nové republiky byly školské instituce nedostačující, nebo tam naprosto scházely. Reformy v období první republiky české školství sjednotily a sdružily pod státní dozor. Bezplatné základní vzdělání, které je povinné, ustanovila jako jedno z lidských práv v roce 1948 Všeobecná deklarace lidských práv (článek 26). Další velkou proměnu školství zažila Česká republika po roce 1989, po pádu komunismu. Byla započata transformace školství, která vedla k jisté decentralizaci školství a jeho řízení a ke zvětšení autonomie škol zavedením jejich právní subjektivity. Změnou bylo zakládání nových typů škol, tj. soukromých a církevních škol na všech úrovních vzdělávání vyjma VŠ. Nově ředitelé škol mohly až do 10% upravit hodinové dotace a do 30% upravit dotace učebních předmětů. Poslední větší změnou byla modernizace stylu výuky a větší posílení autonomie škol. To hlavně díky zavedení vzdělávacích programů (viz.níže).

3. System školství v ČR

Podle §2 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon, v platném znění (dále jen jako „školský zákon“) patří mezi zásady a cíle vzdělávání:

Zásady a cíle vzdělávání

- Zásada rovného přístupu ke vzdělání pro občany ČR a občany členských států EU bez jakékoliv diskriminace. (mají stejná práva a povinnosti).
- Zásada úcty, respektu, solidarity, důstojnosti a názorové snášenlivosti účastníků vzdělávání. (mezi sebou a mezi učiteli a žáky).
- Zásada volného šíření poznatků, které vyplývají ze současného poznání (pochopení) světa. (není zakázáno o něčem mluvit). Mimo politické a náboženské agitace.
- Zásada zdokonalování vzdělávání na základě vědy a výzkumu a používání účinných moderních pedagogických metod.
- Zásada bezplatného přístupu k základnímu a středoškolskému vzdělání pro občany ČR a občany členských států EU v případě, že zřizovatelem je stát, kraj nebo obec.
- Zásada hodnocení výsledků vzdělávání vzhledem k dosaženým cílům vzdělávání, které jsou stanoveny školským zákonem a vzdělávacími programy. (co všechno se má za určité období naučit).
- Zásada možnosti vzdělávání se po dobu celého života (univerzity 3 věku).

Cíle vzdělávání jsou pak : rozvoj osobnosti člověka, získání všeobecného vzdělání nebo všeobecného a odborného vzdělání, utváření vědomí národní a státní příslušnosti, poznání

světových a evropských kulturních hodnot, získání znalostí a hodnot o životním prostředí. Vzdělávání je podle tohoto zákona veřejnou službou.

Právní normy, které upravují český školský systém jsou: školský zákon, nařízení vlády, vyhlášky MŠMT, vnitřní předpisy MŠMT

Stupně vzdělání v ČR jsou následující: základní, střední, vyšší odborné, vysoké.

3.1 Vzdělávací soustava, školy a školská zařízení

- škola
 - mateřská škola
 - základní škola
 - základní umělecká škola
 - střední škola
 - konzervatoř
 - jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky
 - vyšší odborná škola
 - vysoká škola
- školské zařízení
 - školské zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků
 - školské poradenské zařízení
 - školské zařízení pro zájmové a další vzdělávání
 - školské účelové zařízení
 - výchovné a ubytovací zařízení
 - zařízení školního stravování
 - školské zařízení pro výkon ústavní výchovy, ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči

Obecně školy můžeme rozdělit dle dvou základních kritérií, a to podle zřizovatele a podle úrovně vzdělání. Zřizovatelem školy může být: právnická osoba nebo fyzická osoba, konkrétně například stát, církve, policie, armáda, obec, soukromý subjekt, ...

3.2 Orgány školského systému

Orgány zajišťující správu školství

- Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
- Česká školní inspekce
- Orgány kraje
- Orgány obcí

Zřizovatelé škol a školských zařízení:

- stát
- kraje

- obce
- soukromé FO a PO

4. Základní školství

Cílem základního vzdělání je, aby si žák osvojil základní znalosti pro každodenní život. Děti se zde mají naučit jak komunikovat s ostatními, jak chránit své duševní i fyzické zdraví, osvojí si učební techniky, mají být motivováni k celoživotnímu vzdělávání, naučí se zde jak řešit problémy, jak být tolerantní a ohleduplný k ostatním. Dozví se jaké jsou kulturní a národní hodnoty. Díky základní škole dítě pozná své schopnosti a vlohy.

4.1 Povinná školní docházka

Školský zákon uvádí v §36, odstavec č.1: „Školní docházka je povinná po dobu devíti školních roků, nejvýše však do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmáctého roku věku.“ Tato povinnost se pro ČR vztahuje na občany ČR, na občany EU žijící na území ČR a jejich rodinné příslušníky, kteří na území ČR pobývají na základě zvláštního pobytového povolení a dále na jiné cizince, kteří mají na území ČR trvalý pobyt nebo přechodný pobyt na dlouhodobá víza, a azylanty a účastníky řízení o udělení azylu. Docházka je povinná pro děti od šesti let, je zde však možnost povinnost odložit z důvodů psychické nebo fyzické nevyspělosti dítěte. Žádost o odsun povinnosti podává zákonný zástupce dítěte (nejčastěji jeden z rodičů). O tomto rozhoduje ředitel školy. Zákonný zástupce dítěte je povinen přihlásit dítě k zápisu na základní povinnou školní docházku po dosažení šestého roku stáří a to v období od 15.1 do 15.2. Povinnost školní docházky může žák splnit buď v základní škole nebo na nižším stupni víceletého gymnázia. Žák ukončí povinnou školní docházku pokud úspěšně ukončí devět ročníků vzdělávání, a to 30.června roku ukončení. Tímto zaniká povinnost docházet do školy. Žák, který nesplní podmínky pro získání základního vzdělání může toto vzdělání získat na vlastní žádost maximálně do 18 let. Ten, kdo je povinen vytvořit podmínky pro plnění povinné školní docházky je podle Školského zákona, §178, odstavec 1, obec. Pro děti s místem trvalého pobytu v dané obci musí tato obec zřídit základní školu nebo zajistit plněné školní docházky základní škole jiné obce nebo svazku obcí.

Existují tři druhy základních škol:

základní škola, základní umělecká škola, základní speciální škola

4.2 Základní škola

Docházka do základní školy je povinná dle faktů uvedených v předchozím textu. Tedy žák musí úspěšně projít devíti roky základního vzdělávání. Toto vzdělávání je rozděleno do dvou stupňů. První stupeň je tvořen prvním až pátým ročníkem, druhý stupeň pak šestým až devátým. V obcích, kde nejsou podmínky pro zřízení všech devíti ročníků je dovoleno zřídit pouze první stupeň, tzv.“národka“. Dětem s určitým zdravotním postižením je dovoleno docházet do škol s upraveným vzdělávacím programem, tento program může trvat i deset ročníků. Obec také může pro děti v předškolním věku s určitými problémy zřídit přípravnou

třídu, jejímž cíle je vyrovnat rozdíly mezi dětmi, které nějak zaostávají. O zařazení těchto dětí do kurzu rozhoduje ředitel školy.

Základní umělecká škola

Dítě může tuto školu navštěvovat dobrovolně, docházka není povinná. Základní umělecká škola má za úkol rozvíjet umělecké vlohy žáka. Do aktivit této školy patří výchova hudební, výtvarná, pohybová či dramatická. Žák si může libovolně vybrat, na jaký směr se zaměří. Cíle této školy je také žáky připravit na studium na středních uměleckých školách nebo školách s pedagogickým zaměřením.

Základní speciální škola

Tato škola je určena pro děti s jistými duševními problémy. S umístěním dítěte do této školy musí souhlasit zákonný zástupce dítěte a musí se tak stát na základě písemného doporučení lékaře a školského poradenského zařízení. Mezi děti, pro které se speciální škola určena patří například autisté a děti s mentálním postižením.

Organizace základního školství

Územní samosprávu ve školství vykonávají obce a kraje. Jak již bylo uvedeno výše je obec nebo svazek obcí povinen zajistit povinnou školní docházku, dále pak například zřizuje mateřské školy a základní umělecké školy. Podle §178 odst. 2 školského zákona se na území obce, části obce nebo na území více obcí se vymezují školské obvody spádové školy takto:

- a) je-li v obci jedna základní škola zřízená obcí, tvoří školský obvod území obce,
- b) je-li v obci více základních škol zřizovaných obcí, stanoví obec školské obvody obecně závaznou vyhláškou,
- c) je-li na území svazku obcí jedna základní škola nebo více základních škol zřízených svazkem obcí nebo dojde-li k dohodě několika obcí o vytvoření společného školského obvodu jedné nebo více základních škol zřizovaných některou z těchto obcí, stanoví každá z dotčených obcí obecně závaznou vyhláškou příslušnou část školského obvodu.

(3) Pokud obec nestanoví školský obvod spádové školy a je ohroženo plnění povinné školní docházky žáků uvedených v odstavci 1, rozhodne o školském obvodu spádové školy krajský úřad v přenesené působnosti.

(4) Školský obvod se nestanoví škole, která uskutečňuje vzdělávání výhradně podle vzdělávacího programu pro žáky se zdravotním postižením, a školám zřizovaným jinými zřizovateli než obcí nebo svazkem obcí.

(5) V rámci základní dopravní obslužnosti 48) území kraje je kraj povinen zajistit dopravu do spádové školy a ze spádové školy, pokud vzdálenost spádové školy od místa trvalého pobytu žáka přesáhne 4 km.

(6) Jestliže žák plní povinnou školní docházku ve škole zřízené jinou obcí, je obec, ve které má žák místo trvalého pobytu, povinna hradit obci, která školu zřídila, neinvestiční výdaje této školy připadající na jednoho jejího žáka, pokud se dotčené obce nedohodnou jinak. Neinvestiční výdaje podle věty první tvoří náklady na údržbu a opravy, materiální výdaje, služby a výdaje nevýrobní povahy, mzdové prostředky a ostatní výplaty fyzickým osobám, které neposkytuje krajský úřad. Toto ustanovení se použije obdobně v případě, že žák plní povinnou školní docházku ve škole zřízené svazkem obcí, jehož členem není obec, ve které má žák místo trvalého pobytu.

(7) Výdaje podle odstavce 6 nemusí obec hradit, jestliže zřizuje školu, ve které má žák zajištěny podmínky pro plnění povinné školní docházky, je členem svazku obcí, který zřizuje školu, ve které má žák zajištěny podmínky pro plnění povinné školní docházky, nebo je smluvní stranou dohody několika obcí o vytvoření společného školského obvodu jedné nebo více základních škol zřizovaných některou z těchto obcí, pokud má žák v této škole zajištěny podmínky pro plnění povinné školní docházky, s výjimkou případů, kdy se žák vzdělává v základní škole s vyučovacím jazykem národnostní menšiny.

(8) Jestliže dítě umístěné ve školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy plní povinnou školní docházku v základní škole zřízené obcí nebo svazkem obcí, na jejichž území nemá místo trvalého pobytu, hradí výdaje podle odstavce 6 připadající na jednoho žáka této školy toto školské zařízení.

Povinnosti kraje jsou poněkud odlišné od povinností obcí. Kraj musí zajišťovat střední a vyšší odborné vzdělávání a vzdělávání žáků se zdravotním postižením. Nás kraj zajímá jako zřizovatel základních speciálních škol, škol při zdravotnických zařízeních a základních uměleckých škol.

5. Financování základního školství

Financování škol je vícezdrojové. Náklady školy se dělí podle zdrojů, ze kterých jsou hrazeny, a to na:

1) Neinvestiční náklady:

- a) přímé vzdělávací
- b) ostatní provozní

2) Přímé náklady

Jejich vymezení stanoví § 8 odst.2 zák.č.564/1990 Sb.: Jsou to finanční prostředky na platy a náhrady platů, popřípadě mzdy a náhrady mezd, na odměny za pracovní pohotovost, odměny za práci vykonávanou na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr a odstupné, na náklady na zvláštním způsobem stanovené odvody do sociálních a zdravotních fondů a ostatní náklady vyplývající z pracovněprávních vztahů, na nezbytné zvýšení nákladů spojených s výukou dětí zdravotně postižených, na výdaje na učební pomůcky a dále na výdaje na učebnice a školní potřeby, pokud se žákům poskytují bezplatně, a rovněž výdaje na další vzdělávání pedagogických pracovníků a služby, které souvisejí s rozvojem škol a kvalitou vzdělávání, kontrola podle novely.

3) Ostatní provozní náklady

Jsou to zbývající neinvestiční náklady související se zajištěním provozu školy (především náklady na energie, vodu, opravy, materiál, služby spojů, odpisy,.....).

4) Investiční náklady

Investicí budeme rozumět náklad na pořízení dlouhodobého hmotného majetku s pořizovací cenou nad 40tis.Kč případně dlouhodobého nehmotného majetku s pořizovací cenou nad 60tis.Kč. Investicí je náklad na takový zásah do majetku, který má za následek změnu jeho užívání nebo změnu technických parametrů. Pojem technické zhodnocení zavádí v § 33 zák.č.586/1992 Sb. Umožňuje posuzovat náklad jako neinvestiční, i když má charakter investice, ale nepřesáhne u jednoho majetku v kalendářním roce 40tis.Kč.

5.1 Zdroje financování

- **Neinvestiční dotace MŠMT**

Základním finančním zdrojem školy v ČR jsou dotace ze státního rozpočtu na přímé náklady bez rozdílu zřizovatele. Ty však může obdržet jen škola zařazení do sítě škol, předškolních a školských zařízení. Pro školy zřizované obcemi nebo kraji je způsob financování upraven právními předpisy téměř shodně. Na úhradu přímých nákladů obdrží škola dotaci ze SR prostřednictvím rozpočtu zřizovatele.

- **Příspěvek na provoz**

Dalším základním finančním zdrojem školy je příspěvek na provoz. Tento zdroj neplatí pro školy zřízené MŠMT, které dostávají dotaci ze SR na úhradu všech nákladů. U škol zřízených obcí nebo krajem poskytuje zřizovatel škole příspěvek na provoz. Zákon č.564/1990 Sb., umožňuje obci i kraji poskytnout škole i příspěvek na úhradu přímých vzdělávacích nákladů. To ale obce a kraje vykonávají pouze sporadicky, protože úhradu přímých nákladů považují za úkol státu, ne územních samosprávných celků.

- **Výnosy z vlastní činnosti**

Velikost tohoto zdroje záleží na možnostech školy. Významným zdrojem vlastních výnosů jsou prostředky získané produktivní prací žáků při praktickém vyučování či v uměleckých kroužcích apod.

- **Školné**

Tento zdroj se v ČR týká pouze škol, které jsou soukromé a zřizuje je soukromý, nestátní subjekt.

- **Příspěvek na částečnou úhradu neinvestičních nákladů mateřských škol, školních družin a školních klubů**

- **Investiční dotace**

Investiční finanční zdroje mohou školy všech zřizovatelů získat v rámci programu financovaného prostřednictvím SR podle vyhl.MF č.40/2001 Sb., o účasti SR na financování programů reprodukce majetku.

- **Doplňková činnost, jiná činnost**

- **Ostatní zdroje**

Další finanční zdroje lze získat v rámci různých programů financovaných prostřednictvím SR. Jsou to programy MŠMT, programy Úřadů práce, programy Evropské unie (PHARE, Socrates, Mládež pro Evropu, SAPARD), dary školám a žákům, plnění pojišťoven a užití fondů (jedná se o fondy škol zřízených MŠMT ... fond odměn, rezervní fond, fond reprodukce majetku), obcí nebo krajem (fond odměn, rezervní fond, investiční fond).

Základním zdrojem financování školství v ČR je neinvestiční dotace ze SR na mzdy, odvody, učebnice, pomůcky a potřeby jen pokud tak stanoví právní předpis. Financování všech neinvestičních nákladů zajišťuje stát u škol církevních a škol zřízených MŠMT. U soukromých škol stát poskytuje i dotaci na úhradu provozních nákladů až do výše 100%. Obce a kraje musí ze svých zdrojů hradit provozní náklady škol, které zřídily. Úhradu investičních nákladů musí zajistit zřizovatel školy případně škola z vlastních zdrojů. Lze získat i investiční dotaci ze SR. K dalším zdrojům patří především prostředky různých programů vyhlašovaných orgány státní správy, Evropskou unií, dary a prostředky získané doplňkovou činností (obecní a krajské školy) případně jinou činností (školy zřízené MŠMT).

5.2 Finanční kontrola

Finanční kontrolu škol je vnitřní a vnější. Vnitřní kontrolu provozuje sama škola a to hlavně prostřednictvím hlavního účetního. Vnější kontrolu je předběžná, průběžná a následná. Provozují ji instituce, které mají oprávnění ke kontrole ze zákona:

- zřizovatel (zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, zákon č. 129/2000 Sb., o krajích)
- orgány veřejné správy (zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě)
- finanční úřady (zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu a další daňové zákony)
- Česká školní inspekce (zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství)
- další instituce – např. hygienické, požární, stavební, BOZP předpisy apod.

6. Srovnání školství v ČR a v zahraničí, konkrétně ve Velké Británii

Školy jsou stejně tak jako v ČR financovány z veřejných zdrojů. Za provoz škol odpovídají místní vzdělávací orgány. Zákon z roku 1944 ustanovil ve Spojeném království tři stupně vzdělání, a to základní, druhý stupeň a vzdělání dospělých, jinak také nepovinnou mateřskou školu, primární školu, střední školu, odborné školství a vysoké školy.

Děti ve Velké Británii navštěvují školu již od 5 let, od 16 let pak nastupují na tzv.college, tam jsou do svých 18 let, poté mohou nastoupit na vysokou školu (university). Celá povinná školní docházka trvá celých 11 let a je zcela hrazena z veřejných zdrojů. Tento zákon z roku 1944 také stanovil co by dítě mělo ve svém věku znát a umět. Jejich vědomosti jsou přezkušovány v 7, 11, 14 a 16 letech. Podle kurikula musí každý žák prvního stupně studovat: matematiku, PE (physical education = tělocvik), angličtinu, vědu (hlavní otázky), pracovní výchovu, cizí jazyk. Na druhém stupni viz. výše, Historie, zeměpis, hudba a umění nejsou od 14 let povinné. Všechny děti navštěvují i náboženskou výchovu (ať s tím jejich rodiče souhlasí či ne).

Britské školy mají s českými společné to, že po celá staletí bylo vzdělání převážně v rukou církve, rozdíl je v tom, že v Čechách byl tento vliv církve silně omezen, zatímco

v Británii má církev stále svůj význam ve vzdělávání. Dalším rozdílem mezi českým a britským školstvím je ten, že české školství je poměrně jednotné a na celém území stejně vedené. Díky tomu, že Spojené království se skládá z více větších územních celků, které mají svou specifickou historii (včetně válek mezi sebou) je dodnes školství v různých koutech Británie trochu odlišné, například ve stylu výuky a v obsahu a náplni vzdělávacích materiálů.

Dostí výrazným rozdílem jsou odlišnosti v organizaci a systému základního vzdělávání. Do pěti let děti navštěvují mateřské školky (tedy předškolní vzdělávání), které je stejně tak jako u nás mají připravit na docházku do základní školy. Většina dětí začíná svou docházku do „prime school“ v pěti letech, ale jsou i tací, kteří s tím začínají již ve čtyřech letech. Povinnou docházku děti končí v 11 letech. I přesto, že děti začínají ve VB s docházkou do školy dříve než v ČR, nejedná se zde o „tvrdou“ výuku, děti se stejně jako ve školce vzdělávají formou hry a zábavy. Škola je členěna na nižší (pro děti od 5 do 8 let) a vyšší stupeň (pro děti od 8 do 11 let).

Základní školu mohou děti absolvovat v různých institucích:

- i. základní škola (*primary school*) pro děti ve věku 5-11 let, která se dělí na dva stupně – *infant department* a *junior department*;
- ii. v samostatných školách nižšího stupně (*infant school*) pro děti ve věku 5-8 let
- iii. v samotných školách vyššího stupně (*junior school*) pro děti ve věku 8-11 let
- iv. v počáteční škole (*first school*) pro děti ve věkových skupinách 5-8, 5-9, 5-10; nejběžnější formou je skupina 5-8 let;
- v. v střední škole (*middle school*) pro děti ve věkových skupinách 8-12, 9-13, 10-13 let; nejběžnější formou je skupina 8-12 let;
- vi. ve školách, které zřizují soukromé školy (*independent school*), v tzv. přípravných školách (*preparatory school* nebo *prepschool*) pro děti ve věku 8-13 let nebo 5-13 let

Cílem výuky na základních školách je naučit děti základním dovednostem (číst, psát, počítat), rozlišit jejich schopnosti a připravit je ke studiu na středních školách.²

„Odpovědnost za vzdělávání je decentralizovaná a dělí se o ni řada organizací. Existují tři ministerstva školství: *Department for Education and Employment in England (DfEE)* (Ministerstvo pro školství a zaměstnanost v Anglii), *Welsh Office Education Department (WOED)* (Welšská kancelář ministerstva školství) a *Department of Education for Northern Ireland (DENI)* (Ministerstvo školství Severního Irska). Dále fungují orgány (*Non-department Public Bodies (NDPB)*), které radí ministerstvům (např.: Rada pro financování dalšího vzdělávání, Rada pro dotace vysokého školství, Úřad pro školní kurikulum a hodnocení). Tyto veřejné orgány referují radám, ve kterých jsou zástupci průmyslu a obchodu, profesních orgánů, místních školních úřadů a učitelské profese. Na místní úrovni existují školské úřady (*Local Educational Authorities – LEA* v Anglii a Walesu), které se skládají ze zvolených obecních radních a kooptovaných členů z obce. Je to orgán bez specifického zastoupení rodičů (většinu členů tvoří volení politici). Školy zpravidla mívají rodičovsko-učitelská

² http://kdf.mff.cuni.cz/vyuka/pedagogika/semin_prace/ls2001/britanie.doc

sdružení, která rodičům umožňují přímo ovlivňovat vzdělávání svých dětí. Mnoho pravomocí LEA bylo převedeno na řídicí orgány (*Governing Bodies*) při školách řízených LEA. Členové za rodiče jsou voleni rodiči a mají stejná práva a povinnosti jako ostatní členové správní rady. Všeobecně rozhodují o škole, o rozdělování rozpočtu, o počtu pedagogických i nepedagogických pracovníků nebo přijímání a výběru veškerých zaměstnanců včetně ředitele. Rodiče jsou navíc zastoupeni v asociacích propojujících domov se školou, známých jako *Parent-Teacher Associations* (PTA), které se neformálně účastní konzultací s ministrem a vládou a podporují komunikaci mezi rodinou, školou, místními školskými úřady (LEA).³

Britské školy mají na rozdíl od českých větší autonomii, málokdy za ně rozhoduje vyšší orgán. Samy si určují počet učitelských míst, nezbytný počet učitelů pro povinné i nepovinné předměty a přijímání učitelů.

Forma inspekce v VB byla zavedena v roce 1933. Stojí na pěti kritériích, podle kterých se školy hodnotí. Jedná se o:

1. „Každá škola by se měla jednou za čtyři roky podrobit hloubkové inspekci.
2. Inspekci provádějí soukromé týmy, které se ucházejí o kontrakty nabízené novým vládním Úřadem pro standardy ve vzdělávání (*Office for standards in Education – OFSTED*).
3. Školy musí na základě inspekční zprávy připravit plán činnosti.
4. Shrnutí každé inspekční zprávy a akční plán se posílají rodičům.
5. Nový systém je z větší části financován ze snížených zdrojů místních školských úřadů, které tradičně zaměstnávaly jak poradenské, tak i inspekční týmy. Jedná se tedy o posun od přímé podpory škol ke sledování jejich výsledků.

Pomůckou při stanovování kritérií hodnocení škol je inspektorům dokument Rámec pro inspekci škol (*The Framework for the Inspection of Schools*), který se zabývá čtyřmi stránkami inspekce: kvalitou vzdělávání, úrovní dosaženou žáky, efektivním hospodařením se zdroji a „duchovním, morálním a kulturním“ rozvojem žáků.⁴

Všeobecně je britské školství volnější než české. Britské školy jsou autonomnější, více rozhodují co a jakou formou to budou vyučovat. I britský žák má větší volnost v tom, aby se zaměřoval na to, co ho opravdu zajímá. Výuka je v Británii více interaktivní než v Čechách. V roce 2001 světová organizace OECD zveřejnila zprávu o stavu školství ve vybraných 32 státech. Mezi nimi byly jak Česká republika tak Spojené království. První země skončila na 19. místě, druhá na 7. místě. Obecný závěr byl takový, že čeští žáci sice mají základní znalosti o světě a kultuře, ale mají větší problémy s řešením praktických problémů, s porozuměním textu a s vlastním jazykem. Vina byla dána především pedagogům a jejich stylu vyučování. Ministerstvo došlo k závěru, že je potřeba zreformovat styl výuky na základních školách a učinit ho více praktičtější, modernější a interaktivnější. Byla spuštěna reforma, jejímž

³ http://kdf.mff.cuni.cz/vyuka/pedagogika/semin_prace/ls2001/britanie.doc

⁴ http://kdf.mff.cuni.cz/vyuka/pedagogika/semin_prace/ls2001/britanie.doc

výsledkem byly tzv. systém vzdělávacích programů, konkrétně rámcových vzdělávacích programů a školních vzdělávacích programů.

7. Vzdělávací programy

Zavedení tohoto nového systému výuky byla v posledních letech největší změnou v našem školství. „Pro každý obor vzdělání v základním a středním vzdělávání a pro předškolní, základní umělecké a jazykové vzdělávání se vydávají rámcové vzdělávací programy. Rámcové vzdělávací programy vymezují povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání; jsou závazné pro tvorbu a posuzování učebnic a učebních textů a dále závazným základem pro stanovení výše finančních prostředků přidělovaných podle §160 §162. Vzdělávání v jednotlivé škole a školském zařízení se uskutečňuje podle školních vzdělávacích programů.“⁵

- **Rámcové vzdělávací programy**

Tyto programy mají stanovit cíle, formy, délku a povinný obsah vzdělávání. Dále pak podmínky a ukončování vzdělání a také podmínky pro tvorbu školních vzdělávacích programů. Jinými slovy tyto programy vytváří určité mantinely... rámce, ve kterých se školy musejí pohybovat, ale náplň a provedení si mohou školy určit samy.

- **Školní vzdělávací programy**

Tento program musí být v souladu s rámcovým vzdělávacím programem. Tento program si každá škola (veden školy) sestavuje sama. Školní program se může na každé škole lišit. Je to něco, co vytváří určitou individualitu škol. Obsahem tohoto programu je například co, jak a jak dlouho se bude ve škole vyučovat. Tento program je veřejnosti volně přístupný a je také jedním z kritérií, který hodnotí školní inspekce.

8. Závěr

České školství je oproti školstvím v západní Evropě poměrně málo autonomní a dosti centralizované. Problémem je stále značná škrobenost výuky, kladení důrazu na znalost prázdných faktů bez praktického využití a schopnosti vypořádat se s řešením problémů. Žáci českých škol jsou vedeni k tomu, aby se nazpaměť učili fakta, ale již mají větší problémy s porozuměním látky a zpracováváním informací, které jsou jim předkládány. Nicméně, myslím, že české školství je po této stránce na nejlepší cestě k modernizaci. Na školách se začíná klást důraz na interaktivní výuku, aktivního zapojení žáka do výuky, donucení žáka

⁵ §3 odst. 2 a 3 školského zákona

k přemýšlení a především schopnosti naučit se vyhledat si a zpracovat informace, které člověk potřebuje. Dále pak také se žáci postupně učí jak zacházet s počítači a médii, což je v dnešní době nezbytné. Druhou stránkou věci je, že s rostoucí autonomií rostou i požadavky na větší odpovědnost těch, kteří školu vedou a rozhodují o ní. Personální problémy jsou na základních školách častým úkazem, díky tomu, že obce jsou zřizovatelé škol, je logické, že způsob vedení obce se odrazí i ve vedení školy a že vedení obce se snaží dosadit do vedení škol takové zaměstnance, kteří pro ně budou bezproblémoví. Tento fakt se občas stává cestou pro byrokracii a tím i ohniskem konfliktů. Problémem jsou také časté konflikty mezi obcí jako zřizovatelem školy a vedením školy, protože potřeby obce a školy jsou často protichůdné. Především v otázce financí. Trnem v oku mnoha rodičů a občanů je také to, že profesionalita a odbornost některých pedagogů je občas nedostačující a to se odráží v úrovni vzdělání žáků.

Myslím, že i přes všechny tyto problémy je české školství a jeho úroveň na vzestupu a že i přístup zaměstnanců ve školství se za poslední léta velice zlepšil, stejně tak jako vybavenost škol a množství zábavních a sportovních aktivit, které svým žákům nabízí.

9. **Použitá literatura:**

<http://www.blisty.cz/art/12468.html>

<http://www.icm.cz/britsky-vzdelavaci-system>

http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0kolstv%C3%AD#Org.C3.A1ny_pod.C3.ADlej.C3.ADc.C3.AD_se_ve_spr.C3.A1v.C4.9B_.C5.A1kolstv.C3.AD

http://kdf.mff.cuni.cz/vyuka/pedagogika/semin_prace/ls2001/britanie.doc

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma>

<http://www.ceskaskola.cz/>

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/desatero-skolske-reformy>

<http://www.ceske-tradice.cz/cz/k2,36,189-skola/c438-skola-historie/>

http://skolstvi.cirkev.cz/_d/historie-ccs.doc

PhDr. BĚLINA, Pavel a kol., Dějiny zemí koruny české II., Praha a Litomyšl: Ladislav Horáček-Paseka, 1999, ISBN 80-7185-258-9

ČAPKA, František, Dějiny zemí koruny české v datech, Praha: Libri, 1999, ISBN 80-7277-000-4

Ing. KARABEC, Stanislav, Školský zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání s komentářem, Třinec: Resk education, s.r.o., 2005

